

Tema „Vecinii” în grafica satirică a plasticianului Alexei Grabco

Rezumat

Tema „Vecinii” în grafica satirică a plasticianului Alexei Grabco

Grafica satirică, în calitate de gen al artelor plastice, din păcate, până acum nu s-a bucurat de o atenție sporită din partea cercetătorilor fenomenelor artistice de la noi, considerându-se un gen oarecum periferic. Cu toate acestea, pe parcursul deceniilor, în cadrul acestui gen au fost zămislite foi grafice de o valoroasă expresivitate și rezonanță socială. Alexei Grabco – pictor, grafician și caricaturist, debutează în anul 1956 pe paginile revistei „Scânteia Leninistă”, iar ulterior, la îndemnul pictorului Igor Vieru, intră în marea familie a revistei „Chipăruș”, unde pe parcursul a 25 de ani activează în calitate de redactor artistic, impunându-se prin caricaturi pline de umor și de idei noi, realizate stilistic inconfundabil.

Centrul de atracție, în jurul căruia planează interesul permanent al pictorului A. Grabco, este concentrat pe relațiile dintre vecini, astfel încât seria de desene satirice din colecția „Vecinii” a fost tipărită pe parcursul mai multor decenii în ziare și în revista de satiră și umor „Chipăruș”. Unele dintre acestea fiind publicate în anul 1975 în ediție aparte, vin să contureze și să evidențieze situații ridicole în care se pomenesc vecinii, precum și viciile, dar și atuurile celor două personaje. Operând liber cu imaginea (compoziția, forma, proporția, spațialitatea), A. Grabco a creat lucrări simple și totodată impresionante din punct de vedere al rezonanței narative și complexității ideatice. Acestea au servit ulterior și ca bază în realizare, la studioul „Moldova-Film”, a filmului cu desene animate „Doi vecini”.

Cuvinte-cheie: grafică satirică, semantică, formă, figuri grotești, manifestări umane.

Summary

The theme of „Neighbours” in the satirical graphics of the plastic artist Alexei Grabco

Unfortunately, the satirical graphics, as a genre of arts, has not enjoyed increased attention on behalf of researchers of the artistic phenomena so far, being considered as somewhat a peripheral genre. Nevertheless, for decades, sheets with valuable expressiveness and social resonance have been spawned under this kind of graphic genre. Alexei Grabco – painter, illustrator and cartoonist, had his debut in 1956 in the magazine „Scânteia Leninistă” and later, at the urge of the painter Igor Vieru, he enters the great family of the magazine „Chipăruș”, where he activates for 25 years as artistic editor and imposes himself through caricatures full of humour and new ideas made in an unmistakable style.

The centre of attraction, around which the painter’s permanent interest hovers, is focused on the relationships between neighbours. The series of satirical drawings from the collection „Vecinii” was printed for several decades in newspapers and in the satirical and humoristic magazine „Chipăruș”. Some of these, published in 1975 in a separate volume, come to shape and highlight ridiculous situations in which neighbours find themselves, but also the vices and the strengths of the two characters. Operating freely with the image (composition, shape, proportions, spatiality), A. Grabco created simple and impressive works from the point of view of the narrative resonance and conceptual complexity. Later, these served as basis for mounting the cartoon „Doi vecini” at the studio „Moldova-Film”.

Key words: satirical graphics, semantics, form, grotesque figures, human manifestations.

Pictorul, graficianul și caricaturistul Alexei Grabco¹, fiind autor al multiplelor opere grafice, pe parcursul a mai multor decenii a înscris în palmaresul său artistic realizări notorii, printre care multiple ilustrații în reviste și ziare din republică și de peste hotare. În mod deosebit artistul a preferat să-și publice opera satirică în revistele „Chipăruș” și „Крокодил”. Grafica plasticianului se caracterizează cu printr-o deosebită luciditate a observației și distinsă tratare satirică. Totodată, alături de grafica satirică predestinată ziarelor și revistelor, graficianul a ilustrat mai multe cărți pentru copii și adulți, printre care: cărțile pentru copii în care sunt inserate scurte povestiri ilustrate „Aventurile lui Trică și Ciupică” (1960), „Noile aventuri ale lui Trică și Ciupică” (1963); cărțile „Caricaturi”² (1970) și „Vecinii”² (1975) ce au văzut lumina tiparului la editura de stat „Cartea Moldovenească”, „Gard în gard” editată de către editura Hyperion în anul 1990, precum și „Tinerel m-am însurat” – editura Post-Scriptum, în anul 1998. Unele desene ce ilustrează aventurile lui Trică și Ciupică au fost publicate în revistele pentru copii „Alunelul” și „A-mic”.

Din punct de vedere semantic, caricaturile lui Alexei Grabco pot fi echivalate cu pamfletul scris, frecvent utilizat în dramaturgia teatrală. Operând liber cu compoziția, forma, proporția, spațialitatea imaginii, artistul a creat lucrări simple și totodată impresionante de o rezonanță narativă și ideatică complexă.

Centrul de atracție în jurul căruia planează interesul permanent al pictorului sunt relațiile dintre vecini ce au constituit baza și leitmotivul unei întregi suite de desene satirice. Relațiile în cauză dintre vecini, fiind fundamentale în creația graficianului, se întâlnesc în numeroase desene realizate grafic original și fiind adunate în seriile „Vecinii” și „Gard în gard”. Lucrările grafico-satirice din aceste două cicluri vin să contureze și să evidențieze situații hazlii, uneori chiar ridicole, în care se pomenesc vecinii în viața de zi cu zi. Altorori artistul reflectă cu prisosință viciile și atuurile celor două personaje.

Seriile se disting printr-o tratare modestă a mijloacelor de prezentare artistică, acestea fiind orientate spre minimalism, dar totodată relevă fermitate de operare cu linia ce trasează exact forma personajelor, evidențiindu-se chipuri bine surprinse și însușiri omenеști observate atent din realitatea înconjurătoare.

Caracterizându-se prin claritatea compoziției, cadru bine regizat și laconism al formelor, aceste

cicluri de lucrări reflectă modalități originale de realizare rapidă a fenomenelor reprezentate. Aceste secvențe ale vieții sunt tratate artistic prin intermediul liniei monocrome, evidențiindu-se tipajul uman și coliziile narative, optându-se spre sensuri complexe realizate plastic prin intermediul unor forme simple. În acest context, valoarea operelor grafice realizate de către grafician este determinată de caracterul de zămislire morfologică și sintactică a imaginii. Opera artistului atrage prin exactitatea observației și evidențierea nivelului semantico-umoristic al secvențelor tematice, în care nu lipsesc și anumite coordonate etico-educative.

În seriile de desene satirice nominalizate se „surprind” două personaje – doi vecini, reprezentați plastic în diferite situații cotidiene precum: odihna, munca, grădinăritul, educarea copiilor etc. Aceste personaje, într-un anumit mod, oglindesc viața socială a individului ca parte componentă a comunității. Graficianul a selectat din contextul realităților sociale un anumit eșantion ce ar reprezenta interconexiunile dintre oamenii aflați în virtutea unor circumstanțe a vieții cotidiene alături. În consecință, „Vecinii” sunt reprezentați ca personaje contradictorii, fiind contrapuse ca concepție, lume spirituală și modalitate de supraviețuire.

Structura compozițională este originală, caracterizându-se prin aranjarea evenimentelor în frize, reprezentate în foaie longitudinal, asigurând o expresie dinamică a secvențelor narative. Totodată, intensitatea caracteristicilor individuale ale celor doi vecini, realizată meritoriu de către grafician, vine să sporească dorința de meditație profundă asupra esențelor vieții și a relațiilor umane.

Artistul acordă o atenție sporită spațiului scenic în care se desfășoară acțiunile, oferindu-se prioritate personajelor și rolului semantic al acestora în discursul narativ. Deosebit de atractive sunt mimicele personajelor. Acestea se impun izbitor în prim plan. Astfel, asistăm la o expunere artistică bine dirijată, capabilă să oglindească invidia, aroganța, trufia, mândria și lingușirea – calități ce reprezintă latura mai puțin onorabilă a făpturii umane.

Diferențierea în scenă a manifestărilor contradictorii ale omului este atinsă prin semnificația gardului în calitate de hotar a două grădini. Acesta din urmă fiind un simbol tranșant ce divizează două lumi. Toate evenimentele narative se petrec în jurul acestei axe de delimitare spațială. Caracterul de structurare compozițională a imaginii și principiile de realizare plastică a personajelor reflectă pregnant faptul că vecinii, aceste personaje centra-

le, țin să domine victorios unul față de celălalt.

Diferențierile conceptuale sunt reprezentate de către grafician și prin accesorii. Or, diferențierea poate fi sesizată și în planul secund al scenei, prezentându-se sub forma intrărilor în curțile celor două personaje – porțile. În contextul în care „... poarta reprezintă fața socială a gospodăriei, cel dintâi element care solicită atenția vecinului”⁴, reprezentarea diferită în plan arhitectural a porților celor doi vecini vine să comunice despre trăirile, aspirațiile, dar și manifestările lăuntrice ale proprietarilor. Bunăoară, poarta vecinului avut, care ține pas cu tendințele perioadei, dar care nu respectă spiritul tradițiilor naționale, are instalată o poartă înaltă de construcție modernă. Aceasta este reprezentată nu întâmplător cu vârfurile înălțate la cer, pentru a invoca indirect aspirațiile proprietarului. În curtea celui de-al doilea vecin, simbol emblematic al țăranului, elementul arhitectural – poarta – este o construcție tradițională cu conotații folclorice, întrucât constituirea structural-compozițională a acesteia este autohtonă. Cu alte cuvinte, acest simbol ce, „... veghează la toate actele capitale din viața insului”⁴ – poarta, dispune de un „...acoperiș în două ape”⁴.

Diferențierile se realizează și la nivel de tartare a eroilor. Figurile groțesti ale personajelor cheie – ale vecinilor – sunt simplificate și realizate plastic printr-un contur expresiv al capului, evidențiindu-se caracteristicile faciale, fapt ce contribuie la determinarea manierei de prezentare artistică și a stilului personal al plasticianului.

Astfel, dacă în cazul reprezentării figurii umane asistăm la o asemănare vădită a personajelor, atunci elementul de diferențiere, acela rândului lui îndeplinește funcția și de element expresiv, este acoperământul pentru cap. În scopul sesizării distincte a celor două personaje, graficianul înfățișează eroul ce reprezintă eșantionul oamenilor mai versați (mai avuți) – cu pălărie, iar personajul reprezentativ al „oamenilor de rând” – cu căciulă din blană de oaie. În același timp, personajul cu pălărie vine să prezinte manifestările umane,

precum: invidia, vanitatea, îngâmfarea, ignoranța, lașitatea ș.a., pe când personajul cu căciulă din blană de oaie – bunătatea, hărnicia, ospitalitatea, mărinimia, inocența, naivitatea ș.a.

Foile grafice realizate de către Alexei Grabco vin să prezinte publicului larg, prin intermediul unor chipuri tratate rațional-minimalist și al umorului codificat, prin sinceritatea emoțiilor, trăirilor, manifestărilor acelor timpuri, care într-un anumit fel sunt valabile și în zilele noastre.

Desenele satirice din seriile „Vecinii” și „Gard în gard” sunt expresive grație caracterului de operare cu linia și cu semantica elementelor peisagiste, component ale imaginii. O importanță majoră o au scenele reale în care sunt surprinse personajele și conexiunile stărilor lăuntrice redade pe chipul acestora. Mijloacele plastice și procedeele artistice contribuie la optimizarea procesului de percepere a operei. Actul comunicării, înfăptuit incomensurabil prin intermediul mijloacelor de expresie plastică, accentuează funcția socială a foilor grafice realizate de către Alexei Grabco, oglindindu-i propriul stil. Prin urmare, realismul scenelor „rupte” din viața curentă și maniera comprehensivă a prezentării artistice pun în valoare stările sufletești ireductibile ale oamenilor aflați în relații de vecinătate.

În lucrările puse în discuție, artistul, luând în considerare contextul cultural și social, a izbutit să creeze lucrări cu un coeficient ridicat de unitate operei atât din punct de vedere stilistic, cât și estetic. Cât privește mesajele foilor grafice satirice create de către artist, acestea și-au găsit realizare prin intermediul stărilor emoționale ale personajelor, contrastele figurative ale acestora și dinamismul evenimentelor tratate în cadrul scenelor narative reprezentate.

Toate cele afirmate cu privire la orchestrarea estetică-morfologică a seriilor grafice din culegerile „Vecinii” și „Gard în gard” demonstrează incontestabil particularitățile stilistice personale ale plasticianului Alexei Grabco și spiritul de observație al acestuia.

Referințe bibliografice și note

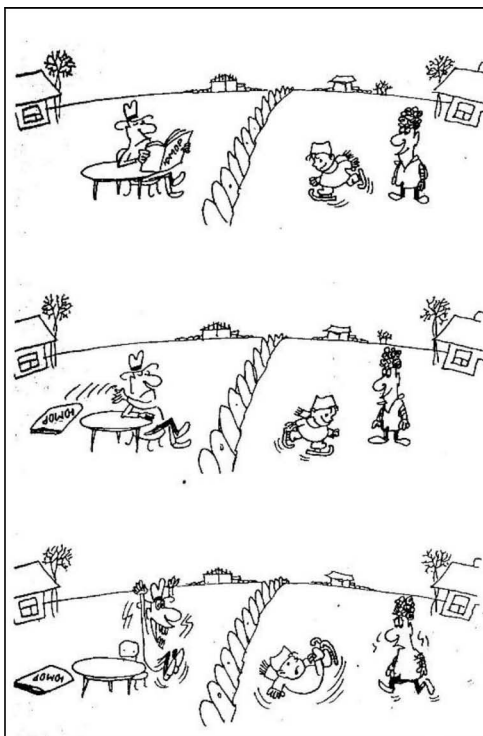
¹ Alexei Grabco s-a născut la 18 august 1936 în orașul Cămenca. După finalizarea școlii medii, a absolvit Școala Republicană de Arte Plastice „I. E. Repin” din Chișinău. Vezi: Rumeanțev I. ș. a. Caricaturi: pentru timp liber. Chișinău: Timpul, 1990. Cu începere din anul 1956, când a debutat pe paginile revistei „Scânteia Leninistă”, unde ilustrează poezia lui Grigore Vieru „Nici umbrelă, nici pălărie”. Vezi: Prohin V. Cel mai iubit dintre vecini. În: Moldova. 2011, nr. 2, p. 82-87. Din 1958 Alexei Grabco, invitat de regretatul pictor Igor Vieru, activează în calitate de pictor la revista satirică „Chipăruș”, iar în anul 1970 activează în calitate de redactor-șef la aceeași revistă. Vezi: Postolache G.; Rusu, V. „Vecinii” fără vecini. În: Moldova. 2006, nr. 8-9, p. 50. În iunie 1962, în incinta Muzeului Național de Arte al RSSM, la inițiativa Uniunii Jurnaliștilor, a fost deschisă prima expoziție personală a artistului. Vezi: Сиркис А. Оружием смеха: Каталог передвижной выставки графики-сатиры Б. Широкограда и А. Грабко. Кишинев: 2-я типография, 1966, с. 5-6. „(...) Alexei Grabco a fost desemnat membru al Uniunii Pictorilor din URSS și a fost distins cu o diplomă de onoare de către Prezidiul Sovietului Suprem al RSS Moldovenești”. Vezi: Grabco A. Caricaturi. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1970, p. 4-5. În perioada 31 martie – 8 mai 2011, în cadrul expoziției de artă grafică

„Arta caricaturii cu zâmbet în colțul gurii”, găzduită de către Muzeul Național de Artă din Chișinău, au fost expuse lucrările caricaturistilor autohtoni, precum: Alexei Grabco, Valeriu Curtu, Leonid Domnin, Zigfrid Polinger, Nicolae Macareno ș.a. Vezi: Expoziție - Artă caricaturii cu zâmbetul în colțul gurii: <http://m.fest.md/ro/evenimente/expozitii/expozitie-arta-caricaturii> (vizitat 12 aprilie 2015). La 29 august 2006, artistului Alexei Grabco, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova (nr. 760 din 29.08.2006), îi este conferit titlul onorific „Maestru în Artă” pentru succese în activitatea de creație, contribuție la inițierea în profesie a tinerilor plasticieni și înaltă măiestrie artistică. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=317095> (vizitat 14 aprilie 2015)

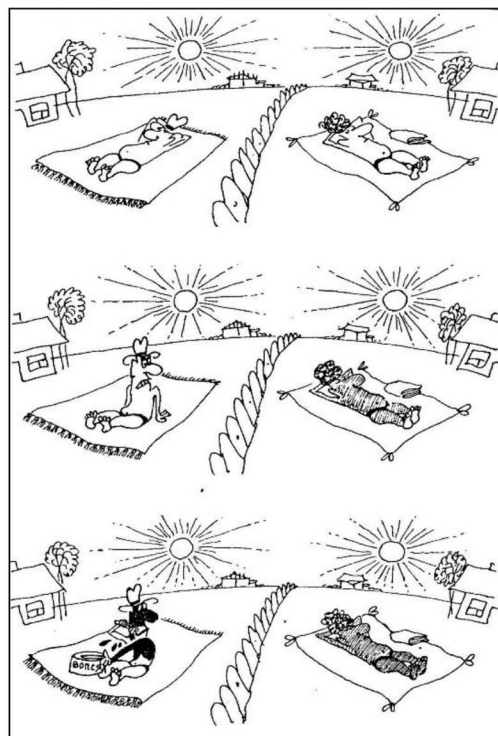
² Pentru caricaturile adunate în volumul „Caricaturi” Alexei Grabco a obținut premiul Uniunii Jurnaliștilor din URSS. Vezi: Grabco A. În: Chipăruș. 1971, nr. 323, iunie, p. 5.

³ Datorită suitei de desene satirice „Vecinii”, în anul 1980 realizează la studioul „Moldova Film” pelicula cinematografică cu desene animate „Doi vecini”, care a fost apreciată în nenumărate rânduri de către spectator. Vezi: Postolache G. Schițe la portretul caricaturii.

⁴ Malcoci V. Decorul arhitectural în piatră din arta populară moldovenească. Chișinău: Știința, 2000, p. 21-23.

Alexei Grabco, Seria „Vecinii”, editura de stat „Cartea Moldovenească”, 1975

Alexei Grabco, Seria „Gard în gard”, editura Hyperion, 1990